

Зборник радова

**ПРОМЕТЕЈСКА СОЦИОЛОГИЈА
У СТВАРАЛАШТВУ ЉУБИШЕ
МИТРОВИЋА**
Споменица

Приредили
Проф. др Драгана Захаријевски
Доц. др Гордана Стојић

Филозофски факултет у Нишу
Ниш, 2016.

Спремљено у оквиру пројекта *Традиција, модернизација и национални идентитет у Србији и на Балкану у процесу европских интеграција* (179074), који се изводи на Универзитету у Нишу – Филозофски факултет, а финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

ПУТ У СУБРАЗВОЈ: ПЕРИФЕРИЗАЦИЈА ПРИВРЕДЕ, ДРУШТВА И КУЛТУРЕ

Приказ књиге Љубише Митровића (2009), *Транзиција у периферни капитализам*, Институт за политичке студије, Београд.

Последња деценија 20. века представља период дубоких промена у некадашњем социјалистичком блоку Централне и Источне Европе. С урушавањем комунистичких режима отпочиње трансформација друштвених система од једно-партијских у вишепартијске и транзиција од социјализма ка капитализму. Међутим, за разлику од већине држава овог дела Европе, у Србији је транзиција до данас остала мање–више блокирана, услед мноштва бурних политичких догађаја и пратећих економских процеса. Отуда значај истраживања транзиције са којим се у последње време све већи број аутора суочава.

Важан допринос истраживању постсоцијализма и транзиције представља и студија *Транзиција у периферни капитализам*, аутора Љубише Митровић. Студија је резултат вишегодишњих истраживања феномена транзиције и састоји се из два дела: *Криза, глобални процеси и односи у савремености и Транзиција и производња периферног капитализма на Балкану*. У раду се разматрају ефекти досадашње транзиције – и посебно радикалне промене у класно-слојној структури савременог српског друштва и његова поларизација на богату мањину и пауперизованим већину.

У првом делу студије аутор указује на изазовна истраживачка поља и нове парадигме које су се појавиле у области социјалне динамике а неке од њих су: парадигма глобалних мегатрендова, парадигма научно-технолошке револуције, парадигма светског система и глобалне транзиције, парадигма информационог развоја и умреженог друштва, парадигма модернизације и зависног развоја и друге. Такође, истиче се да ни Марксова парадигма није застарела за анализу савремених процеса. Рестаурација капитализма у земљама средње и источне Европе реактуализовала је значај Марксове теорије за анализу структурних неједнакости и сукоба у развоју савременог друштва.¹³⁹

¹³⁹ Митровић, Љ. (2009) *Транзиција у периферни капитализам*, Београд: Ин-

У оквиру својих разматрања глобалних процеса и односа у савремености, аутор разматра феномен глобализације и указује да се глобализација, услед класног монопола над средствима за производњу, асиметрично остварује: све више расте економска моћ развијених земаља а слабе и осиромашују неразвијене земље и земље у развоју. Због тога настају бројне противуречности на релацији Север–Југ и јављају се бројни антиглобалистички покрети који оспоравају владајући систем расподеле друштвене моћи у свету. Дакле, асиметрични модел глобализације води до моноцентричног глобализма који се манифестује као пројекат нових неједнакости тј. Нови светски поредак чији су главни протагонисти САД и неке друге земље светског центра које обнављају неоимперијалне дискурсе и праксу неокOLONИЈАЛНОГ владања светом.

У наставку, аутор разматра настанак социјалне државе из кризе капитализма 30-их година 20. века, указује на њене главне карактеристике, њену демонтажу услед имплозије социјализма као и на бројне негативне последице и обнову социјалног питања. Као пратећа последица тих процеса, јавља се обнова религије у савременом друштву и јача њена улога ширења културе мира, толеранције, међусобног разумевања и сарадње међу различитим народима и конфесијама. Долази и до обнове феномена нације и експлозије национализма на Балкану. Социјализам је потиснуо национално питање на Балкану али се оно у постсоцијалистичкој фази изнова обнавља у форми ретрибализације, сепаратизма и нових облика дезинтеграције на Балкану.

У другом делу своје студије, Љ. Митровић настоји да укаже да је транзиција најављивана као излазак из контролисаног тоталитарног система и долазак доба отвореног друштва равноправних социјалних шанси, али да се она у друштвеној пракси реализовала као велика превара, као историјска реставрација у примитивни периферни капитализам или капитализам катастрофе (*Наоми Клајн*) и да је на делу је експлоатација без граница (*Пјер Бурдије*).

Цитирајући многе познате светске критичаре транзиције и глобализације (Волерстина, Бурдијеа, Франка, Чомског, Панарина, Осипова, Штомпуку) али и наше (Печујлића, Милића, Загорку Голубовић), аутор истиче да је оно што је највише допринело уздизању капитализма катастрофе управо пропагирање англосаксонске неолибералне стратегије друштвеног развоја која доминира светом у последњих тридесет година и промовише се (милом или силом) као рецепт развоја за друге земље а посебно постсоцијалистичка друштва у транзицији. Он настоји

да укаже на механичку примену неолибералног концепта која се углавном остварује у форми зависне модернизације: земље светског центра и њиховим интересима инструментализоване институције (ММФ, Светска банка и др.) предлажу бројне реформе којим се неразвијене земље и земље у транзицији уводе у субразвој, тј. у њима се производи неразвијеност, периферизација њихове привреде, друштва и културе, сегрегација у глобалном светском систему и у крајњој линији настајање зависних друштава периферног и полупериферног капитализма. На тај начин се легитимише успон финансијске буржоазије и развој најмоћнијих држава у свету, као и јачање капитализма катастрофе који се планетарно шири у форми експлоатације без граница. Аутор истиче да неолиберална стратегија развоја најдиректније води у крах економских потенцијала земље, банкрот државе чија се функција свела на олако задуживање код ММФ-а.¹⁴⁰

Речју аутора, неопходна је замена неолибералне стратегије развоја социјалдемократским моделом развоја и симетричном глобализацијом која би зауставила капитализам катастрофе.¹⁴¹ Социјалдемократски модел развоја је утемељен на интегралном, хуманистичком концепту развоја, који подразумева начело друштвене праведности, солидарности и равноправности, квалитета људског живота; развој у коме се јасно подвлачи да човек мора бити “покретач, циљ и корисник” тог процеса.

Такође, нови друштвени покрети ће својим програмима и стратегијама отворити пут ка могућој алтернативи посткапиталистичког друштва. Они ће довести до интернационалног повезивања, буђења свести и нових отпора. И посебно битно, стратешко партнерство Русије и Европе представља кључ развоја мултиполарног света.¹⁴²

Проф. Љ. Митровић на крају своје излагање завршава поентом да ако је транзиција историјски нужна то не значи да историјска рестаурација у периферни и примитивни капитализам представља гвоздени закон. Обавеза нових генерација је да се свом снагом ума и срца боре за демократски, мултиполарни развој света, хумани и одрживи развој, прогрес човечанства и еманципацију човека. Као што Имануел Волерстин закључује: „Нема неизбежног, секуларног правца људске историје, који би гарантовао да ће увек потоња фаза бити прогресивнија од претходне.“¹⁴³

Може се рећи да је посебан значај ове књиге у томе што ће

¹⁴⁰ Митровић, Љ. (2004) *Пут у зависно друштво (биланс транзиције на Балкану)*, Београд: Институт за политичке студије

¹⁴¹ Митровић, Љ. (2009), *Транзиција у периферни капитализам*, Београд: Институт за политичке студије, стр. 57.

¹⁴² Исто, стр. 127.

¹⁴³ Волерстин, И. (2005) *После либерализма*, Београд: Службени гласник, стр. 118

свакако допринети бољем разумевању актуелних економских и политичких појава и процеса. Аутор је у оквиру својих разматрања учинио напор да истражи скривене механизме и процесе контроле и успостављања власти на Балкану, и у свету уопште.